

## 2

### Cyd-destun

Ym mis Ionawr 2019, roedd 41 o ysgolion arbennig a gynhelir yng Nghymru, yr un fath ag yn 2018 (Llywodraeth Cymru, 2019m). Mae'r ysgolion yn darparu ar gyfer disgyblion ag ystod o anghenion, gan gynnwys anawsterau dysgu dwys a lluosog, ac anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol. Mae nifer y disgyblion sy'n mynychu ysgolion arbennig a gynhelir yn parhau i gynyddu. Ym mis Ionawr 2019, roedd 4,982 o ddisgyblion mewn ysgolion arbennig ledled Cymru, o gymharu â 4,831 y llynedd (Llywodraeth Cymru, 2019m).

Eleni, fe wnaethom arolygu tair ysgol arbennig a gynhelir. Mae un o'r rhain yn ysgol pob oed sy'n darparu ar gyfer disgyblion rhwng 3 ac 19 oed, un arall sy'n darparu ar gyfer disgyblion rhwng 7 ac 19 oed a'r llall yn darparu ar gyfer disgyblion rhwng 11 ac 19 oed yn unig. Mae'r canfyddiadau o'r holl arolygiadau wedi llywio'r adroddiad hwn. Mae'r canfyddiadau'n cyd-fynd yn fras â chanfyddiadau blynyddoedd blaenorol.

# Crynodebau sector: Ysgolion arbennig a gynhelir

## Safonau

Mae safonau yn y tair ysgol a arolygwyd eleni yn dda neu'n well. Mewn un ysgol, mae safonau'n rhagorol. Mae disgyblion yn yr ysgol hon yn ymateb yn eithriadol o gadarnhaol i'w hethos hynod gynhwysol a chefnogol. O ganlyniad, mae bron pob un o'r disgyblion yn gwneud cynnydd cyson dda mewn llawer o feysydd pwysig yn eu dysgu a'u datblygiad personol, sy'n cefnogi eu bywydau yn y dyfodol yn effeithiol iawn. Mae ychydig o ddisgyblion yn yr ysgol sydd ag anghenion hynod gymhleth yn atgyfnerthu eu medrau ac yn cynnal eu lefel cyflawniad yn eithriadol o dda mewn perthynas â'u targedau. Mae'r canlyniad hwn yn gyflawniad eithriadol o dda ar gyfer y disgyblion hyn.

Ym mhob un o'r tair ysgol, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd cryf yn unol â'u nodau dysgu yn eu cynlluniau addysg unigol. Yn gyffredinol, maent yn bwrw ymlaen â thasgau yn gyflym, ac yn galw dysgu blaenorol i gof yn effeithiol. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn datblygu eu medrau cyfathrebu'n dda ac yn gwneud defnydd effeithiol o'r rhain mewn cyd-destunau perthnasol. Mae disgyblion â'r anawsterau cyfathrebu mwyaf yn defnyddio ystod eang o fedrau a dyfeisiau cyfathrebu fel ystum, symbolau a thechnoleg gynorthwyol i gyfleu eu hanghenion yn addas a gwneud dewisiadau. Mae llawer o ddisgyblion yn gwneud cynnydd cryf o ran datblygu a chymhwyso eu medrau rhifedd, er enghraifft disgyblion mwy abl yn cyfrifo maint elw yn hyderus ar gyfer gweithgareddau menter.

Mae bron pob un o'r disgyblion hyn yn gadael eu hysgol gydag o leiaf un cymhwyster cydnabyddedig, ac yn symud ymlaen i addysg bellach neu hyfforddiant. Mae'r rhan fwyaf ohonynt yn dysgu medrau bywyd pwysig sy'n eu paratoi'n dda ar gyfer y cyfnod pontio hwn, ac ar gyfer byw yn annibynnol.

## Lles ac agweddau at ddysgu

Yn y tair ysgol a arolygwyd eleni, mae lles ac agweddau at ddysgu yn dda neu'n well.

Mae gan y rhan fwyaf o ddisgyblion agweddau cadarnhaol tuag at eu dysgu. Ar y cyfan, maent yn bwrw ymlaen yn gyflym â'u gwaith, yn ymgymryd yn dda â gweithgareddau ac yn dangos llawer o wydnwch yn eu dysgu, er eu bod yn wynebu llawer o anawsterau. Er enghraifft, yn yr achosion prin lle mae disgyblion ag anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol yn ymddieithrio, maent yn trafod eu hanawsterau, ac yn cydweithredu'n llawn â staff addysgu a staff cymorth i ddychwelyd at eu dysgu mewn modd amserol. At ei gilydd, mae agweddau cadarnhaol disgyblion at ddysgu yn eu helpu i wella'u gwaith a sicrhau deilliannau cryfach.

Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ymddwyn yn dda, maent yn oddefgar ac yn dangos parch. Maent yn ymateb yn dda i awyrgylch gofalgarg eu hysgol ac yn ffurfio perthnasoedd gwaith ymddiriedus gyda staff. Mae hyn yn helpu rhoi hwb i'w hyder, yn enwedig wrth roi cynnig ar dasgau newydd neu wahanol ffyrdd o weithio. Mae cyfranogiad brwdfrydig disgyblion mewn gweithgareddau fel codi arian ar gyfer elusennau lleol neu hyrwyddo Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn yn eu helpu i fod yn ddinasyddion sy'n wybodus yn foesegol, a theimlo eu bod yn cael eu gwerthfawrogi fel aelodau o gymuned eu hysgol.

# Crynodebau sector: Ysgolion arbennig a gynhelir

## Addysgu a phrofiadau dysgu

Mae ansawdd addysgu a phrofiadau dysgu ym mhob un o'r tair ysgol yn dda neu'n well. Mae pob ysgol yn darparu cwricwlwm eang, hyblyg a hynod berthnasol i ysgogi a herio'r amrywiaeth lawn o ddisgyblion yn llwyddiannus. Un o gryfderau'r ddarpariaeth hon yw'r ffordd hyblyg y mae'r ysgolion yn cynllunio a grwpio disgyblion i sicrhau eu bod yn diwallu eu hanghenion yn hynod dda, er enghraifft grwpio yn ôl cam datblygu, yn hytrach nag oedran. Mae'r dull ymatebol hwn o gynllunio'r cwricwlwm yn cyfrannu'n gadarnhaol at gynnydd disgyblion dros gyfnod.

Lle mae'r addysgu yn gryfder, mae staff yn defnyddio eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth fanwl o alluoedd a diddordebau disgyblion unigol yn fedrus i gynllunio tasgau difyr sy'n eu herio a'u hysgogi. Mae athrawon yn defnyddio'r wybodaeth hon yn hyderus i addasu cynlluniau gwersi neu addasu tasgau'n sensitif i ddarparu ar gyfer newid yn anghenion ac ymddygiadau disgyblion. Gwnânt ddefnyddio effeithiol o ystod o strategaethau ac adnoddau i ennyn diddordeb disgyblion, fel ystafelloedd synhwyraidd, therapi adlamu, a gweithio mewn ardaloedd allanol i ddiwallu eu hanghenion yn dda. Mae staff cymorth yn fodolau rôl gwerthfawr ac maent yn gweithio'n effeithiol fel tîm i wella dysgu disgyblion a sicrhau eu bod yn gwneud cynnydd gwerth chweil. Er enghraifft, mewn un ysgol, mae staff addysgu a staff cymorth yn defnyddio 'waliau waw' i ddarparu adborth manwl, dathlu llwyddiant ac annog disgyblion i ymestyn eu dysgu.

Lle nad yw ansawdd yr addysgu'n gryf, mae hyn fel arfer oherwydd nad yw athrawon yn cynllunio'n ddigon gofalus i sicrhau bod disgyblion yn datblygu eu medrau annibyniaeth neu ddiwallu anghenion disgyblion mwy abl.

Mae'r tair ysgol yn cynllunio ystod o gyfleoedd ysgogol i ddisgyblion ddatblygu eu medrau llythrennedd, rhifedd a TGCh. Mewn un ysgol, nid yw'r ddarpariaeth ar gyfer datblygu'r Gymraeg a gweithgareddau i ddathlu diwylliant Cymru yn ddigon uchelgeisiol.

## Gofal, cymorth ac arweiniad

Mae'r gofal, y cymorth a'r arweiniad ar gyfer disgyblion yn dda neu'n well yn y tair ysgol, ac mae darpariaeth un ysgol yn rhagorol. Lle mae'r ddarpariaeth yn eithriadol o dda, mae'r ysgol yn darparu lefelau eithriadol o dda o ofal mewn amgylchedd hynod gynhwysol. Mae ethos ac arfer o'r fath yn galluogi disgyblion, beth bynnag fo lefel eu hanabledd neu'r anawsterau y maent yn eu hwynebu, i gymryd rhan mewn dysgu a gwneud cynnydd yn llwyddiannus. Mae trefniadau trylwyr yr ysgol ar gyfer asesu, monitro ac olrhain yn sicrhau bod staff yn deall anghenion disgyblion yn eithriadol o dda o'r diwrnod y maent yn ymuno â'r ysgol. Mae partneriaethau hynod effeithiol gyda rhieni ac ystod eang o asiantaethau allanol fel iechyd a gofal cymdeithasol yn galluogi'r ysgol i ddarparu cymorth gwerthfawr i ddiwallu anghenion iechyd a dysgu parhaus disgyblion yn eithriadol o dda.

## Ysgol a Chanolfan Adnoddau Cae'r Drindod

Mae staff a llywodraethwyr yn Ysgol a Chanolfan Adnoddau Cae'r Drindod yn gweithio gyda'i gilydd i wreiddio cyfranogiad disgyblion ar draws yr ysgol. Mae gan y cyngor ysgol rôl bwysig, ac mae'n galluogi disgyblion i fod yn arweinwyr a defnyddio eu llais.

I gael mwy o wybodaeth, darllenwch ein **hastudiaeth achos**



Cydnabod  
Rhagoriaeth  
Recognising  
Excellence

# Crynodebau sector: Ysgolion arbennig a gynhelir

Yn y tair ysgol, mae'r ddarpariaeth ar gyfer gwella datblygiad personol disgyblion yn gryf. Er enghraifft, maent yn cynllunio a chyflwyno rhaglenni addysg bersonol a chymdeithasol yn effeithiol i ddarparu amrywiaeth o wybodaeth sy'n briodol i oedran ar gyfer disgyblion. Mae'r wybodaeth hon yn cwmpasu meysydd pwysig fel byw yn iach, perthnasoedd, diogelwch ar-lein, a radialeiddio. Caiff y rhaglenni hyn eu cydlynu'n dda â meysydd eraill o'r ddarpariaeth, fel disgyblion yn hyrwyddo cynnydd mewn dewisiadau prydau bwyd iach trwy'r cyngor ysgol.

Mewn un ysgol, mae staff yn casglu ystod addas o wybodaeth asesu yn rheolaidd i lywio targedau mewn cynlluniau addysg unigol disgyblion, ond nid ydynt yn nodi'n ddigon clir y camau bach nesaf ar gyfer gwella.

## Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae arweinyddiaeth a rheolaeth yn rhagorol mewn un ysgol a arolygwyd, ac yn dda yn y ddwy arall. Yn yr ysgol lle mae perfformiad ac arfer gref a chynaliadwy, caiff rolau arwain eu rhannu'n llwyddiannus ymhlith staff, er enghraifft trwy grwpiau gorchwyl a gorffenn. Mae'r dull hwn yn helpu meithrin medrau arwain staff a'u hymrwymiad i weledigaeth a gwerthoedd cynhwysol yr ysgol. Mae arweinwyr yr ysgol wedi ffurfio partneriaethau hynod lwyddiannus gydag ysgolion lleol sydd wedi cyfoethogi profiadau dysgu disgyblion ac wedi gwella eu deilliannau, yn ogystal â helpu i wella darpariaeth yr awdurdod lleol mewn ysgolion cynradd ac uwchradd.

Mae gan y tair ysgol drefniadau cynhwysfawr i gefnogi dysgu proffesiynol staff. Mae gweithgareddau'n amrywio o staff yn trafod syniadau am arfer effeithiol fel rhan o raglen fewnol i arsylwi cymheiriaid i rannu eu harbenigedd gydag ysgolion ar draws y rhanbarth. Mae cyfleoedd eraill yn cynnwys mentora ar gyfer darpar arweinwyr a hyfforddiant ar gyfer cynorthwywyr addysgu i ddatblygu medrau arbenigol. Mae'r gweithgareddau hyn yn helpu staff i wella eu harfer eu hunain ac ansawdd cyffredinol y ddarpariaeth.

Mae pob ysgol wedi datblygu prosesau hunanwerthuso cydlynus a thrylwyr. Mae arweinwyr yn casglu ystod addas o dystiolaeth uniongyrchol ar safonau a darpariaeth, gan gynnwys addysgu, sy'n darparu sylfaen dystiolaeth ddefnyddiol iddynt werthuso gwaith eu hysgol. Mewn un ysgol, nid yw arweinwyr bob amser yn dadansoddi gwybodaeth o hunanwerthuso yn ddigon medrus i nodi cryfderau a blaenoriaethu meysydd i'w datblygu gyda thargedau realistig ar gyfer gwella.

## Gweithgarwch dilynol

Eleni, nid oes angen gweithgarwch dilynol ar unrhyw ysgolion o ganlyniad i'w harolygiad craidd.

Yn ystod y flwyddyn, mae un ysgol a arolygwyd yn y cylch arolygu blaenorol wedi cael ei thynnu o'r categori adolygu gan Estyn, a barnwyd bod ysgol arall wedi gwneud gwelliant digonol ac nad oes angen mesurau arbennig arni mwyach. Mae ysgol arall yn parhau i gael ei hadolygu gan Estyn.



### Ysgol a Chanolfan Adnoddau Cae'r Drindod

Mae'r athro allymestyn a gweithiwr cymorth cartref-ysgol yn Ysgol Cae'r Drindod yn gweithio mewn partneriaeth â rhieni a gofawyr. Gyda'i gilydd, maent yn creu strategaethau y gellir eu cefnogi gartref, fel arferion amser gwely.

I gael mwy o wybodaeth, darllenwch ein **hastudiaeth achos**



Cydnabod  
Rhagoriaeth  
Recognising  
Excellence